

Makroekonomická situace:

**můžeme být konkrétnější,
světlo na konci tunelu však
stále nevidíme**

The EY logo consists of the letters 'EY' in a bold, white, sans-serif font. The 'E' and 'Y' are connected at the top. The logo is positioned in the upper right corner of the page, above the tagline.

Building a better
working world

Mimořádná opatření spojená s koronavirovou krizí jsou tak překotná a akcelerující, že se nám zdá, že už platí celou věčnost. Přitom od doby spuštění nouzového stavu neuplynuly zatím ani tři týdny. A ten poslední týden byl současně prvním, kdy se následky krize ve vážném a trochu konkrétním módu snažíme nahlížet též ekonomickou optikou. Náš pohled již není o tom zastavit pandemii za každou cenu, ale za společensky přijatelných nákladů.

Z náhlého šoku jsme pozvolna přešli do podstatně racionálnějšího krizového managementu, ve kterém ještě nějakou dobu setrváme a jeho pravidla teď budeme vyladřovat. Onen krizový management bude časem ovlivněn nejenom tím, jaké patálie působí epidemie uvnitř jednotlivých evropských států, ale dříve či později přijde na přetřes též šok, který zatím spíše intuitivně pociťujeme jako cosi, co se děje kdesi v dálce a k nám úplně nenáleží. Tedy to, že během dvou týdnů jsme prakticky přišli o Evropskou unii, když během tak krátké doby se do stavu horšího než sub-optimálního dostala její největší chloubka, tj. Jednotný vnitřní trh; újmu pocítil především paralyzou volného pohybu pracovníků i redukci přeshraničních toků služeb, částečně též zboží; objem kapitálových transakcí odpovídá situaci obrovské nejistoty.

V časech před-epidemických udávala renomovaná pracoviště, že naše náklady non-Europe mohou činit jednorázově až 1 bilión korun, nepočítaje v to vyvolané důsledky. Lze se tak domnívat, že přestože volný pohyb zboží je přeci jen stále tou oblastí, která nějakým udržovacím způsobem funguje, že nějaký záchvěv paralýzy ekonomických a podnikatelských vztahů s EU se k nám ještě dostane. Bylo by divné, pokud by se tak nestalo, když již tak vysoká míra otevřenosti české ekonomiky je nejvíce ze všech v EU exponována právě vůči ostatním unijním ekonomikám.

V souladu s úvahami týden starými se vlastně potvrdila správnost našeho uvažování v tom, že sada navržených opatření se má opírat o tři klíčové typy - měnově úvěrové, fiskální a regulatorní. Jestliže před týdnem jsme se pokusili vymezit, pokud možno, ucelenou mozaiku možností, z níž lze účinně vybírat její jednotlivé prvky, dnes můžeme říci, že některé z nich již začínají v praxi zabírat (a jiné možná navždy zůstanou schovány v zásobníku). Ty, které se ujal, již nabýly konkrétnější podoby.

Krátkodobě je po právu pozornost zaměřena na kompenzaci následků utrpeného šoku. Jejich smyslem je jak nedopustit, aby se prvotní útlum nuceně skokem omezené poptávky dále přeléval do dalších odvětví i do rozpočtů domácností. Poptávkový šok je vhodné kompenzovat opatřeními alespoň částečně vyvažujícími náhle zastavený příjem. A starat se jak o to, aby nebyl vyvolán druhotný poptávkový šok, tak o to, aby se hibernované provozy nedostaly tak snadno do druhotné platební neschopnosti a tím i do obtíží s restartem svých aktivit.

Druhá oblast příjemců, kteří by neměli být necháni na holičkách, jsou oběti nabídkového šoku, neboť se jim nedostává vstupů - materiál dovezený ze zahraničí se zpozdil, tuzemský výrobce byl zasažen infekcí, zahraniční pracovníci odjeli domů a domácí jsou v karanténě - zkrátka není z čeho a kým vyrábět.

Česká republika díky své dlouhodobě obezřetné fiskální politice i zdravotní sektoru finančního zprostředkování si může dovolit být po určitou dobu v této věci podstatně velkorysejší, než některé jiné evropské země, které vykazují výrazné strukturální poruchy.

Nastalá situace se však objevila v době, kdy výrobní kapacity byly našponovány na maximum, kdy dokonce nezřídka docházelo k odmítání zakázek, protože je neměl kdo zpracovat a zajistit. Sami podnikatelé označovali ještě v loňském roce nedostatek pracovních sil za jednu z největších překážek, kterým čelí. Vzniklá situace představuje obrát o 180°. Kapacit je najednou moc a stávají se přítěží; vážou na sebe povinnosti a závazky a táhnou firmy ke dnu, protože nejsou využívány (prozatím se hoří o tom, že celková využitelnost kapacit je u nás zhruba na 80%, v případě nejvíce zasažených odvětvích je to však nula). Navíc příjmová úroveň zaměstnanců je napěchována sérií výrazného navyšování mezd v několika minulých letech, jež v řadě případů převýšilo růst produktivity práce. A vysoká míra i struktura nepřímých nákladů práce právě v této době představuje zátěž pro mnoho podnikatelů těžko překonatelnou.

V takovéto situaci se ocitl firemní sektor, místo tvorby naší přidané hodnoty, generátor bohatství, ekonomické vyspělosti a životní úrovně.

Naprostá většina firem jsou realisté a vůbec nepožadují po státu kompenzaci ušlého zisku, jak by mohlo z čerstvě vedené diskuse vyplynout. Co požadují však je pouze spoluúčast státu při jejich udržení v provozuschopném stavu a připravenosti na obnovení provozu v čase, kdy tato doba pomine. V tomto ohledu nám mohou být příkladem například rakouská či německá opatření, která právě kladou na tento typ podpory mimořádný důraz s vírou a přesvědčením, že čím déle budou otálet nyní, tím větší bude společný účet v budoucnu. A Česká republika si právě díky své předchozí obezřetnosti a absenci významných makroekonomických poruch může dolíti být právě v této době velkorysá.

Jestliže u nás docela dobře slyšíme na zavádění opatření fiskálních i měnově-úvěrových, majících do systému dostat co nejvíce potřebné likvidity, oné krve, která jej udrží v provozuschopném funkčním stavu, zdá se, že podstatně menší pozornost je věnována uvolnění a flexibilitě regulačních pravidel. Objevily se případy necitlivého, formalistického lpění úřadů na dodržování pravidel, která nejsou s ohledem na nynější potřebu až tak významná. Příkladem je mimořádně pružná, leč zmařená snaha firem změnit svůj výrobní program a zajistit produkci těžce nedostatkových dezinfekčních prostředků. Svědčí to o mentální bariéře i naší limitované schopnosti v této věci něco významnějšího udělat.

Přitom opět například Německo a s ním i celá řada dalších zemí, a konečně i EU jako celek, si od přechodného odpuštění striktního dodržování pravidel tržní pozice či vyhlašování veřejných zakázek slibují obdobný přínos, srovnatelný s fiskální i měnově-politickou podporou.

Je možná pomalu na čase, aby se šéfové států a vlád EU vedle svých neoddiskutovatelných urgentních povinností ve svých zemích, rozhodli k nějaké přesvědčivé společné akci na unijní úrovni ke vzájemnému sladění not v přijímaných opatřeních i v nástinu jakési exit-strategie z nastalé situace, jež by byla realistická, ale vnesla lidem naději a důvěru. Evropa je nyní ovlivněna panikou a nejistotou; projevem unijní přidané hodnoty by bylo občanům nastínit, s čím mohou pro zbytek roku počítat a jakým způsobem si představitelé EU představují návrat k novému normálu. I zde čas nemilosrdně tiká. Aby v případě tohoto opomenutí neshledali, že pro Evropu tak přínosný integrační projekt (se všemi jeho kosmetickými i vážnějšími vadami) se stal nevratnou minulostí.

Petr Zahradník je makroekonom, zaměřující se především na téma ekonomického vývoje a hospodářské politiky EU. Aktuálně je členem Evropského hospodářského a sociálního výboru v Bruselu a Evropského poradního výboru pro statistiku v Lucemburku.

Je poradcem prezidenta Hospodářské komory České republiky a členem týmu ekonomických a strategických analýz v České spořitelně. V letech 2014 - 2015 byl ředitelem bruselské kanceláře společnosti ČEZ, v letech 2003 - 2012 založil a vedl EU Office České spořitelny, jejíž model byl následně aplikován v rámci celé skupiny Erste Group Bank, který koordinoval; během angažmá v české spořitelně byl též členem dozorčí rady dceřiné společnosti Erste Grantika Advisory. V období 1999 - 2003 byl členem představenstva, hlavním ekonomem a vedoucím oddělení ekonomických analýz v Conseq Finance, předtím byl tři roky ekonomem Patria Finance, zodpovědným za analýzy ekonomiky EU a sektorové analýzy.

Je absolventem Columbia University (management hospodářské politiky), Katholieke Universiteit Leuven (evropská studia) a Vysoké školy ekonomické v Praze (finance). V letech 2009 - 2014 byl členem Národní ekonomické rady vlády (NERV), v období 1995 - 1998 byl ekonomickým poradcem prezidenta Václava Havla. Vykazuje bohatou výzkumnou a publikační činnost v běžných i specializovaných médiích a je autorem dvou knih (ekonomika EU) a řady kapitol v knižních publikacích. V letech 2001 - 2013 byl ETI (Economic Transformation and Integration) profesorem na New York University.